

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

HORNSLET TING- OG ARRESTHUS
SYDDJURS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	08.09.2014
Besigtiget af:	Stefanie Høy Brink
Journalnummer:	2013-7.82.07/706-0001
Kommune:	Syddjurs Kommune
Adresse:	Tingvej 33-35, 8543 Hornslet
Betegnelse:	Hornslet Ting- og Arresthus
Fredningsår:	1986
Omfang:	<i>De to hovedfløje langs Tingsvej med forbindende mur og udløberfløj mod syd samt de to murede udhuse (1910 af Hack Kampmann og Valdemar Schmidt)</i>

BYGNINGSBESKRIVELSE

Hornslet Ting- og Arresthus ligger i centrum af Hornslet. De to hovedfløje forbindes af en muret mellebygning med glasoverdækning. Hornslet Ting- og Arresthus ligger tilbagetrukket fra Tingvej. Foran hovedfløjene er en parkeringsplads, hvor der i hver ende er et muret udhus, der også er fredede. På havesiden af den sydlige hovedfløj er en sidebygning. Bag bygningerne er en mindre park. Alle bygningerne er grundmurede med facaderne i rødt, blankt murværk med brændte fuger og afsluttes af en muret hovedgesims. Alle gavle har strømskifter og afsluttes af toptakker.

Tinghuset, der er den sydligste hovedfløj, har mod nord en tværgavl. Bygningen afsluttes af et rødt, ubrudt tegltag, hvor der i rygningen er to skorstenspiber med sokkel og krave. Mod gaden sidder hoveddøren tilbagetrukket i en rundbuet, tripelfalset indfatning. Selve hoveddøren er en ældre, egetræsådt fyldingsdør med opsproset rude i den øverste del. Over døren er et ældre, rundbuet, opsproset overvindue. Mellem døren og overvinduet er en plade af træ med udkæringerne *Tinghuset* og en krone herover. Bogstaverne og kronen er hvidmalet. I sydgavlen er en ældre, ådtret fyldingsdør med rude tilbagetrukket i murværket. Over døren er en nyere baldakin. I gavlen er desuden en ældre, brunmalet, kurvehanksbuet, tofløjet luge. Mod haven er en nyere, hvidmalet, tofløjet havedør med opsprossede ruder. Vinduerne er ældre, firrammede med dels fire ruder, dels seks ruder i den øverste ramme, og alle har de otte ruder i den nederste ramme. Flere af vinduerne mod gaden har hvidmalede indfatninger af træ. Vinduerne i nordgavlen er rundbuede, og i tværgavlen sidder de tilbagetrukket i murværket. Alle vinduerne sidder under murede stik og har sålbænke af tegl.

Tinghuset er indrettet til bibliotek, men den tidligere funktion som tinghus kan stadig aflæses, idet den ældre grundplan er bevaret. Der er indgang til en forstue flankeret af to værelser, det tidligere

forligshøringsrum mod syd og det tidligere venteværelse mod nord. Fra venteværelset er adgang til retslokalet. Mod haven er mindre kontorer og indgangen til den tidligere arrest i sidebygningen. I den sydlige ende er personalerum, som tidligere var lejlighed for dommeren. Lejligheden er disponeret med en forstue med indgang fra sydgavlen. Fra forstuen er adgang til et køkken mod gaden med et tilhørende spisekammer, en kældernedgang og et kammer mod vest. Fra forstuen er der adgang til to stuer en suite. Fra den ene stue er der adgang til en mellemgang til resten af tinghuset. Det indre er kendetegnet ved nyere bræddegulve, pudsede vægge og lofter, der i venteværelse og forligshøringsrum er med stuk og desuden en højtplaceret bred, gråmalet liste. I disse rum omkranses vinduerne af udskårne indfatninger af træ. I retslokalet er tøndehvælv med bemalede bjælker. Retslokalet er tillige udsmykket med bemalede friser i brystningshøjde og omkring bjælkerne, bemalede brystningspaneler og under de store, rundbuede vinduer i gavlen er et bemalet felt, mens selve vinduerne sidder i blåmalede indfatninger. Der er endvidere bevaret oprindelige fyldingsdøre, hvoraf dem ind til retslokalet er bemalede som panelerne samt gerichter, anverfere og stormkroge. Hertil kommer vidnesranken i retslokalet.

Udløberfløjen er en vinkelbygning med et ubrudt, teglhængt heltag. En mur forbinder Tinghuset med udløberfløjens nordgavl og danner et gårdrum, hvor fangerne kunne komme ud. I muren er en rundbuet åbning. I gårdrummet er to nyere, hvidmalede revledøre. På bygningens sydside længst mod Tinghuset og i gavlen er ældre, firrammede vinduer med otte ruder i den nederste ramme og fire i den øverste. De resterende vinduer er højt placerede, ældre, enrammede, todelte vinduer med gitter foran.

I udløberfløjen er det lokale egnsarkiv, men den tidligere funktion som arrest er stadig tydelig. Tinghuset og Arresten adskilles af en jerngittervæg med dør, og selve arresten er en lang gang med celler mod syd. For enden af gangen er en lille fordelingsgang til et kontor og et køkken. Gangen har flisegulv og ellers er gulvene nyere bræddegulve. Vægge og lofter er pudsede. De oprindelige celledøre er bevaret med madlem og kikhul samt kakkelovnene til hver celle, der blev fyret udefra.

Herredsfogedboligen, der er den nordlige hovedfløj, er ligesom Tinghuset indrettet til bibliotek. I den sydlige ende er en tværgavl, hvor den vestre ende er forlænget og synes dermed som en sidebygning. Der er endnu en tværgavl på bygningens vestside. Bygningen afsluttes af et rødt, tegltag, hvor der i rygningen er fire murede skorstenspiber med sokkel og krave. I begge tagflader er to pultkviste, hvoraf den ene i den vestvendte tagflade har en indlagt altan. I tværgavlens sydside er murværket rundbuet og dobbeltfalset

omkring en ældre, hvidmalet fyldingsdør, som har en tredelt rude i den øverste del. Over døren er en ældre, rundbuet plade af træ, hvorpå der er udskåret *Herredskontor* med en krone over. Bogstaverne er blåmalet og kronen er malet gul og rød. I østsiden er en lignende dør, udført i kopi, der sidder i en rundbuet, tripelfals. Over døren er et ældre dørstykke med udskæringer og årstallet 1910. En lignende dør sidder tilbagetrukket i sydgavlen, men denne er rødmalet og med todelt vindue. På havesiden er en nyere, tofløjet havedør med opsprossede ruder og et nyere, opsproset overvindue. Vinduerne er som Tinghusets. Over alle vinduer og døre er murede stik.

I det indre er en delvis traditionel planløsning med en vestibule mod gaden med en kvartsvingstrappe med nyere trin, ældre mægler og balustre. En langsgående midterskillevæg inddeler bygningen i fem stuer en suite mod haven og to rum på hver side af vestibulen mod gaden. Tagetagen er udnyttet til kontorer og opbevaring for biblioteket. En repos giver udsyn ud over vestibulen og indgangspartiet. Der er bevaret mange ældre fyldingsdøre indfattede af kanellerede gerichter og portaler. Der er nyere bræddegulve, pudsede vægge og lofter med stuk i stuerne.

Det nordre udhus er en lille grundmuret bygning med et ubrudt, rødt, teglhængt, opskalket tag. Gavlene afsluttes af husbrande. På nordgavlen er et bræddebeklædt udskud. I sydgavlen er en nyere, tofløjet revleport. På vestsiden er en ældre revledør, en lille, ældre revleluge og et ældre vindue. På østsiden er tre ældre, sprosseløse, blændede vinduer. Alle vinduer er hvidmalede, luger og døre er brunmalede. Over vinduer og dør er murede stik.

I det indre er et rum til opbevaring med støbt gulv, pudsede vægge og nyere bræddeloft med synligt bjælkelag.

Det søndre udhus er i rød, blank mur med rødt, opskalket tag og bræddebeklædte gavle, hvor der i den østvendte er en luge. Gavlene afsluttes af vindsceder og øverst husbrande. I sydsiden er en nyere garageport, i nordgavlen er en nyere, rødmalet revledør med ældre beslag. På sydsiden er et ældre, firrammet vindue, på nordsiden og i østgavlen er et ældre en-ramme vindue. Vinduerne er hvidmalede.

I det indre er udhuset delt på tværs. Gulvet er støbt og væggene er skurede. Der er pladelofter mellem synligt bjælkelag.

— BYGNINGSHISTORIE

Hornslet Ting- og Arresthus blev indviet i 1911. Arkitekt og kgl. Bygningsinspektør Hack Kampmann (1856-1920) stod for opførelsen, som en af flere bygninger på Djursland. Bygningerne fungerede som

underret, herredskontoret som dommerkontor og herredsfogedboligen som dommerbolig. Mange af Danmarks mere end 100 tinghuse blev bygget omkring 1880'erne og frem til først i 1900-tallet.

Der havde været tingsted i Hornslet siden 1574, men retskredsen blev nedlagt og overført til Aarhus i 1972.

I 1990 blev dommerboligen og dommerkontoret indrettet til bibliotek og arresten til egnsarkiv. Bygningerne blev senest restaureret i 2011.

KILDER

Danmarks Tinghuse, Peter Garde, Claus Larsen, Annemarie Højer Pedersen og Bjarne Pedersen (red.), Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2006.

Fra retsbygning til kulturinstitution. Tingshuset i Hornslet 100 år. Pjece. Syddjurs Kommune 2011.

Arkitekt Hack Kampmann. Johan Bender. Forlaget Klematis. 2014.

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi for Hornslet Ting og Arresthus er knyttet til bygningernes tilbagetrukne placering på den store grund med muren mod det lille haveanlæg og plads foran. Bygningernes samhørighed i formsprog og materialeholdning samt placeringen af de to udhuse som markering af pladsen gør Hornslet Ting og Arresthus til en væsentlig og markant del af gadebilledet.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi ved Hornslet Ting- og Arresthus knytter sig til dens tidligere funktion som Tinghus med bagvedliggende arrest, kontor og bolig for herredsfogeden.

Råd-, ting- og arresthusene fra denne periode er kendetegnet ved at være opført i den såkaldte historicistiske stil. Historicismen var den toneangivende stil i anden halvdel af 1800-tallet og var kendetegnet ved stilblandinger, hvor tidligere stilarter som renæssance, gotik og barok blev imiteret og sammenstillet på nye måder. Den kulturhistoriske værdi knytter sig således også til bygningernes stiltræk og til opførelsen af Hack Kampmann, som i denne periode inspireret af de engelske herregårde og klostre, der både trækker på gotikken, barokken og nationalromantikken, ligesom han var kendt for sin teglstensarkitektur. I Hornslet Ting- og Arresthus kommer

det til udtryk i den symmetriske opbygning med de langstrakte hovedfløje med tværgavle og toptakker, det røde murværk med rundbuede og de falsede åbninger, der stilmæssigt refererer til den danske middelalderlige byggestil. Hertil kommer, at bygningen står i rød, blank mur med dekorative murværkselementer, herunder strømskifter, der er karakteristiske historicistiske elementer.

Endvidere er der kulturhistorisk værdi relateret til forskellen mellem de to hovedfløjes ydre fremtræden og udløberfløjen, hvor hovedfløjene er langt mere dekorative og finere udformede end udløberfløjen med arresten, der fremstår mere enkel. Bygningens funktion som arrest kan ligeledes aflæses i de forholdsvis små og højtsiddende vinduer med gitter foran, hvilket står i modsætning til hovedfløjenes store, åbne vinduesåbninger, ligesom også udskæringerne over dørene klart formidler bygningernes tidligere funktion og opførelsesår.

Den kulturhistoriske værdi ved Ting- og Arresthuset er i det indre knyttet til de bevarede grundplaner, der afspejler de mange forskellige funktioner det skulle rumme, herunder retslokale og arrest. Herudover er der værdi knyttet til bygningernes bevarede celler med gitter for vinduerne og celledøre med kikhul, madlem samt kakkelovne. Hertil kommer de dele af hovedfløjen, der har skiftet funktion, men hvor sporene fra den tidligere funktion stadig er aflæselige. I lokalet, der tidligere husede retten, står retssalen bevaret med et bemalet loft med synlige loftsbjælker og tøndehvælv, paneler, bemalede felter samt vidnesranken. Hertil kommer de dekorative detaljer og bemalinger omkring døre og vinduer, stukken og skriften på dørene, der angiver rummets funktion.

Den kulturhistoriske værdi for herredsfogeds bolig- og kontor knytter sig i det indre til de bevarede dele af den traditionelle grundplan med vestibule med trappe og repos samt store stuer beliggende mod haven. Hertil kommer de bevarede ældre bygningsdele og -detaljer, herunder fyldingsdørene med gerichter og portaler, der vidner om beboernes status og bygningens opførelse i begyndelsen af 1900-tallet.

Den kulturhistoriske værdi for udhusene knyttes til deres placering i det samlede hierarkiske anlæg. Deres sekundære funktion aflæses tydeligt i deres beskedne størrelse og lukkede sider. Den kulturhistoriske værdi knytter sig endvidere til den lille luge ved soklen på det nordlige udhus, der indikerer, at bygningen formentlig har været hønsehus. Den kulturhistoriske værdi knytter sig for det sydlige forhus til lugen i gavlen og den stejle taghældning, der vidner om, at loftet blev brugt til opbevaring. Hertil kommer de lukkede sider og den oprindelige indgang mod vest, der indikerer, at bygningen er et tidligere latrinhus.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Ting- og Arresthusets bygninger er velproportionerede og opført i gedigne materialer, med en direkte sammenhæng mellem konstruktion og udtryk samt en gennemgående bearbejdning af såvel helhed som detaljer. Der er ligeledes en klar sammenhæng mellem bygningernes placering og detaljering og deres funktion, hvormed anlægget fremtræder som let aflæseligt. Det gennemgående gavlmotiv og skorstenspiberne giver mindelser til kloster- og herregårdsarkitekturen og toptakkerne et opadstræbende udtryk. Samlet fremtræder Hornslet Ting- og Arresthus som et karakteristisk og vægtigt anlæg uden at være prangende.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier knytter sig overordnet til Hornslet Ting- og Arresthus med alle bygninger, gårdrum og mur som en velbevaret repræsentant for et tinghus fra begyndelsen af 1900-tallet opført i historicistisk stil af arkitekten Hack Kampmann med et aflæseligt bygningshierarki.

I det ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til bygningernes opførelse i rød, blank mur, granitsokler, tværgavle, toptakker samt alle murværksdetaljer, herunder false og gesimser samt til de næsten, ubrudte teglhængte tage med skorstenspiber samt de få brædebeklædte gavle, husbrande og vindskeder på udhusene. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder fyldingsdøre, overvinduer, udskårne bogstaver og kroner, revledøre, luger- og -porte, vinduer med alle detaljer, indfatninger og jerngitre. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning.

I Tinghusets og udløberfløjens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den ældre grundplan med forstue, værelser, forligshøringsrum, venteværelse, retslokaler samt til arrestcellerne og kontorer. Endvidere til den tidligere lejligheds forstue, stuer en suite, køkken, spisekammer, kældernedgang. De bærende fredningsværdier knytter sig endvidere til den traditionelle materialeholdning samt til de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder stukkatur, tøndehvælv, bjælkelag, bemalinger, indfatninger, brystningspaneler, vidneskranke, fyldingsdøre, gerichtter, greb, hængsler, stormkroge og anverfere. Endeligt også til arrestens jerngittervæg, celledøre og kakkelovne.

De bærende fredningsværdier i Herredsfogedboligens indre knytter sig til de ældre dele af grundplanen med vestibule, hovedtrappe og midterskillevej samt til den traditionelle placering af stuer en suite mod haven. Hertil kommer de ældre bygningsdele og detaljer,

herunder trappens mægler og balustre, fyldingsdøre, gerichter og portaler samt den traditionelle materialeholdning.

I det nordre udhus og søndre udhus knytter de bærende fredningsværdier sig til de enkle planløsninger, den traditionelle materialeholdning samt de ældre bygningsdele og -detaljer.

— ANBEFALINGER

Ingen angivet.